

während der Ganzen Nacht sehr unruhig. Am 29ten März war die Schwellung der Hand minder stark, dagegen war der Oberarm sehr verdickt, die Zunge noch gleich dick und das Erbrechen des Blutes stellte sich ebenfalls wieder ein, doch war der Patient ruhiger, Am 30ten März klagte derselbe morgens über Schmerzen im Leibe; dann konnten wir ihn nicht weiter beobachten, da wir unsere Reise ins Binnenland antraten, überzeugt den Mann nicht mehr lebend zurückzufinden. Dagegen ist derselbe nach einigen Tagen wieder wie immer seiner Arbeit nachgegangen und hat keine üblen Folgen fernerhin von dem Bisse empfunden; er war, wie allgemein angenommen wurde, durch ein von ihm selbst bereitetes Gegengift gerettet worden”.

Prof. Martin was van meening, dat, hoe men er over denken mocht, zich hier twee mogelijkheden voordeden: het is of niet waar, dat, zoo als gewoonlijk wordt beweerd, de beet van de ratelslang onder alle omstandigheden doodelijk is ¹⁾, of er bestaat een middel dat zoo niet alle, dan toch de ergste gevolgen van het slangengift kan voorkomen.

Wat beoogde Van Tol met zijn proef? Volgens zijn beweren zou de slang slap neerhangen en hem niet *kunnen* bijten. Nòch het een nòch het ander was het geval. *Feitelijk was de proef dus mislukt*. Dat de koti 10 jaren oud en hij ziek was mag men niet zonder meer als waar aannemen. Aan ieder, die zijn middel kocht, vertelde hij dat de inenting jaarlijks of halfjaarlijks moest worden herhaald. Niets had hem belet zich vóór de proef ter dege in te enten. Had hij de slang achter den kop vastgegrepen dan had die hem niet kunnen bijten, maar hij hield het beest vast $\pm$ 20 centimeter van den kop af. Had hij de slang spoedig weer in de kist gelegd, dan ware hij niet gebeten en de omstanders, die de geheele vertooning griezellig vonden, waren misschien onder een verkeerden indruk gekomen en hadden de proef als beslissend beschouwd.

Dat Van Tol's broeder na het geval aanbod om de proef te herhalen mag men als blague beschouwen, omdat hij zeer goed begreep dat de omstanders het aanbod niet zouden aannemen.

De proef was niet voldoende voorbereid en de beet niet

¹⁾ Kappler l.c. blz. 135 vertelt van twee gevallen waarin niet-ingeënte personen door vergiftige slangen waren gebeten, die beiden herstelden, maar hij deelt niet mede welke slangen dat waren.